

Anna Kalisz

Wyższa Szkoła Humanitas

The principle of equality as a fundamental norm in law and political philosophy, Łódź, 29–30.09.2014 r.

W dniach 29–30.09.2014 r. w budynku Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pt. *The principle of equality as a fundamental norm in law and political philosophy* zorganizowana przez Center for Theory and Philosophy of Human Rights (Centrum Teorii i Filozofii Praw Człowieka, dalej jako CENHER) przy Uniwersytecie Łódzkim. Udział w spotkaniu wzięli uczeni z Chorwacji, Macedonii, Polski, Serbii oraz Słowenii. Językiem konferencji był angielski. Otwarcia konferencji dokonali dyrektor Centrum Teorii i Filozofii Praw Człowieka prof. dr hab. Bartosz Wojciechowski (UŁ) oraz prodziekan WPiA UŁ prof. dr hab. Sławomir Cieślak.

Pierwszego dnia spotkania odbyły się trzy sesje naukowe. W sesji pierwszej, moderowanej przez prof. dr hab. Małgorzatę Król (UŁ), udział wzięli:

1. Prof. Jasminka Hasanbegović (University of Belgrade, Serbia), *Human (in)equality: eternal – premodern, modern and postmodern – or outdated legal idea?* Referat miał charakter analityczno-filozoficzny, zawierał nieco prowokujące i skłaniające do głębszej analizy pytanie, czy znana każdej europejskiej konstytucji zasada równości nie stanowi właściwie pustego sformułowania, a przynajmniej – czy jej realne znaczenie nie zależy całkowicie od kontekstu socjo-politycznego i nie posiada obiektywnego i ujednoliconego sensu. Rozważania te stanowiły „naturalny” wstęp do następnego wystąpienia.
2. Prof. Jerzy Zajadło (Uniwersytet Gdański), *The idea of equality in the contemporary legal philosophy and philosophy of politics*. W wystąpieniu przypomniano sparafrazowaną platońską zasadę, by „rzeczy równe traktować równo, nierówne – nierówno” oraz pozytywny (gwarancje materialne) i negatywny (zakaz dyskryminacji) aspekt równości w prawie. Podkreślono też związek równości z innymi wartościami, takimi jak godność ludzka i wolność jednostki, które tworzą razem swoiste *tertium* aksjologiczne wyznaczające ramy dla współczesnego państwa prawa. Samą zasadę równości poddano też analizie pod kątem pytań – czym jest, czego i kogo dotyczy, kiedy i na jakiej podstawie ma zastosowanie.
3. W dyskusji zamykającej pierwszą sesję udział wzięli: prof. Marijan Pavčnik, dr Anna Kalisz oraz prof. Ivan Padjen.

W drugim panelu, któremu przewodził prof. dr hab. Tomasz Stawecki (Uniwersytet Warszawski), referaty zaprezentowali:

1. Prof. Marijan Pavčnik (University in Ljubljana, Słowenia), *Interpretative importance of legal principles for the understanding of legal texts*. Wystąpienie

nawiazywało do koncepcji R. Dworkina oraz R. Alexego dotyczących istoty i zakresu pojęć „norma” i „zasada” oraz relacji między nimi w ramach systemu prawa. Zaprezentowano w nim interesującą tezę, iż znane od czasów rzymskich zasady prawa są operacjonalizowane poprzez normy i tym samym „«żyją» poprzez normy”, determinując interpretację tych ostatnich i tym samym podstawę normatywną danej – indywidualnej i konkretnej – decyzji stosowania prawa.

2. Prof. Ivana Tucak (University of Osijek, Chorwacja), *Right to vote as compulsory right*. Referat rozpoczęto analizą pojęcia *compulsory right* (co oznacza specyficzny rodzaj uprawnienia, z którego jednostka nie tylko może, ale i musi skorzystać), ze szczególnym uwzględnieniem cienkiej granicy różniącej ten wzór zachowania od obowiązku. Następnie rozważono przydatność takich rozwiązań instytucjonalnych w kontekście nierównej reprezentacji politycznej, która ma miejsce we współczesnych systemach polityczno-prawnych.

Dyskusja zawierała pytania i komentarze prof. dra hab. Bartosza Wojciechowskiego, prof. Ivana Padjena, prof. dra hab. Jerzego Zajadły oraz dra Ilji Manasieva.

Obie dyskusje zawierały również interesujące ilustracje w postaci – różnie ocenianego – orzecznictwa sądów najwyższych Serbii, Słowenii i Polski.

Po przerwie kawowej, w sesji trzeciej, moderowanej przez prof. Ivana Padjena (Rijeka University, Chorwacja), wystąpili:

1. Dr Anna Kalisz (Wyższa Szkoła Humanitas, Sosnowiec), *Gender issue in the John Rawls' concept of equality*. Referat koncentrował się na równości w aspekcie socio-politycznym. Stanowił też próbę „nałożenia” egalitarystycznej koncepcji sprawiedliwości Johna Rawlsa na kontrowersyjne ostatnio w polskiej debacie publicznej zagadnienie płci kulturowej (*gender*). Proponował umieszczenie kwestii genderowych za Rawlowską „zasłoną niewiedzy” oraz podkreślał – dostrzeżone również przez Autora *Theory of justice* – praktyczne zależności między równością a wolnością.
2. Prof. Bartosz Wojciechowski (UŁ), *The equality of opportunity in legal context*. Wystąpienie – odwołując się do (przede wszystkim) europejskiej filozofii i filozofii prawa – dotyczyło kwestii kompromisu i konsensusu w werbalizowaniu praw człowieka. Pluralizm i multicytryzm cechujący współczesną kulturę prawa europejskiego opiera się na wzajemnym uznawaniu praw innych (w tym mniejszości). Zatem podstawową zasadą praw człowieka jest nie wolność, a równość, Arendtowskie „prawo do członkostwa we wspólnocie” jako wyraz szacunku do osoby ludzkiej, a więc pojęcia godności (*dignitas*) jako uznanej, choć różnie rozumianej normy podstawowej (*Grundnorm*). Dlatego prawo – a zwłaszcza prawa człowieka – winno być wynikiem kompromisu bądź konsensusu uzyskanego w wyniku dyskusji publicznej.

W dyskusji udział wzięli: prof. Jasminka Hasanbegović, prof. Marijan Pavčnik, dr Monika Zalewska oraz dr Ilja Manasiev.

Pierwszy dzień konferencji zakończono uroczystą kolacją w Pałacu Biedermana.

Drugiego dnia spotkania obrady trwały krócej i składały się z pojedynczego panelu, prowadzonego przez prof. Marijana Pavčnika. Udział w nim wzięli:

1. Prof. Ivan Padjen (Rijeka University, Chorwacja), *Political, economic and legal equality: the limits of law as the limits of equality*. Referat zawierał wiele

różnorodnych treści, lecz koncentrował się przede wszystkim wokół bardzo ważkiego dla rzeczywistości społecznej pytania, ile równości jesteśmy w stanie realnie wprowadzić i „udźwignąć”. Najczęściej przywoływaną w nim ilustracją – oraz zagadnieniem, które wzbudziło burzliwą, choć spodziewaną dyskusję – była kwestia prawa do zawarcia związku małżeńskiego w kontekście rosnącej tolerancji dla relacji homoseksualnych oraz ich wyraźnego – i wydaje się trwałego – przeniesienia ze sfery publicznej (depenalizacja) do prywatnej (prawa mniejszości seksualnych).

2. Dr Monika Zalewska (UŁ), *Hans Kelsen on equality as necessary condition of the democracy and the rule of law principle*. W referacie przedstawiono zagadnienie równości i jego znaczenie w różnych wymiarach myśli Kelsena. Wskazano, że na gruncie czystej teorii prawa trudno jest tę koncepcję obronić, ponieważ Kelsen zakładał w niej inne cele. Inaczej sytuacja się przedstawia z wymiarem konstytucyjnym czy politycznym. Szczególnie w tym ostatnim Kelsen dokonuje interesujących zestawień demokracji i autokracji, podporządkowując tę pierwszą temu, co racjonalne, a drugą temu, co nieracjonalne.
3. Dr Ilija Manasiev (Ss. Cyril and Methodius University, Skopje, Macedonia), *The function and perspective of the principle of equality*. W referacie podkreślono, że nieuniknione różnice między ludźmi prowadzą do różnic w występujących w społeczeństwie interesach. Czy można zatem mówić o równości w prawie, o realnie równym traktowaniu, ale również o *equality in expectations* – równości co do oczekiwań, skoro różnice są nie do uniknięcia? Ilustrację stanowiły przykłady problemów albańskiej mniejszości w Macedonii. Postawiono też pytanie, czy właśnie temu urealnieniu równości co do oczekiwań mają służyć tzw. *affirmative actions*.

W dyskusji zamykającej naukową część obrad partycypowali – oprócz prelegentów – prof. dr hab. Tomasz Stawecki, prof. Jasminka Hasanbegović, prof. Ivan Padjen, prof. dr hab. Sylwia Wojtczak (UŁ).

Po uroczystym zakończeniu konferencji i lunchu uczestnicy spotkania wzięli udział w turystycznej wycieczce po Łodzi oraz przedstawieniu baletowym *Don Kichot* w Łódzkim Teatrze Wielkim jako wydarzeniach kulturalnych zamykających to – kolejne w ramach CENHER – ważne spotkanie naukowe.